

Artur Tomanek

Umowy dodatkowe stron stosunku pracy

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO
WROCŁAW 2026

Artur Tomanek
Umowy dodatkowe stron stosunku pracy

Publikacja uwzględnia stan prawny na dzień 15 października 2025 roku.

Redakcja: Joanna Cabaj
Recenzent: Paweł Nowik
Skład i łamanie: Radosław Fiedosichin
na podstawie projektu makiety Grupy Projektor
Projekt i opracowanie okładki: Małgorzata Szałyga
na podstawie layoutu Grupy Projektor
Ilustracja na okładce: magnific.com

© Uniwersytet Wrocławski 2026

ISBN: 978-83-68705-77-5 (druk)
ISBN: 978-83-68705-78-2 (PDF)
ISSN: 0239-6661 (AUWr)
ISSN: 3071-6748 (AUWr online)

Druk: Mazowieckie Centrum Poligrafii Sp. z o.o.

Uniwersytet Wrocławski | Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. F. Joliot-Curie 12, 50-383 Wrocław
tel. 71 375 76 84, e-mail: wydawnictwo@uwr.edu.pl

Spis treści

Wykaz skrótów 11

Wstęp 15

Rozdział I Umowa jako sposób kształtowania stosunku prawnego między pracownikiem i pracodawcą 27
1.1 Miejsce umowy w strukturze stosunku pracy 27
1.2 Swoboda umów indywidualnego prawa pracy 43
1.2.1 Swoboda umów w prawie prywatnym 43
1.2.2 Swoboda umów jako zasada prawa pracy 47
1.2.2.1 Teoretyczne i aksjologiczne uzasadnienie swobody umów ... 47
1.2.2.2 Normatywne ujęcie swobody umów 53
1.2.2.3 Opisowe ujęcie swobody umów 60
1.3 Umowna regulacja indywidualnego prawa pracy — uwagi pojęciowe i klasyfikacyjne 65
1.3.1 Umowna regulacja indywidualnego prawa pracy w świetle obowiązującego porządku normatywnego 65
1.3.1.1 Umowa jako sposób kształtowania praw i obowiązków pracownika i pracodawcy 65
1.3.1.2 Czynności dokonywane w następstwie wniosku lub zgody udzielonej przez drugą stronę stosunku pracy 73
1.3.1.3 Umowy dotyczące realizacji praw i obowiązków pracownika 76
1.3.2 Klasyfikacje umów stron stosunku pracy. 80
1.4 Znaczenie umów dodatkowych pracownika i pracodawcy dla konstrukcji swobody umów w indywidualnym prawie pracy 86
1.5 Wnioski 88

Rozdział II Umowy dodatkowe stron stosunku pracy w świetle koncepcji związku umów i klauzul autonomicznych 93
2.1 Stosunki umowne między stronami stosunku pracy w świetle koncepcji umów związanych 93
2.1.1 Cywilistyczna koncepcja związku umów 93

2.1.2 Zastosowanie koncepcji związku umów w indywidualnym prawie pracy ... 98
2.1.2.1 Uwagi wstępne ... 98
2.1.2.2 Procesowe ujęcie stosunków prawnych związanych ze stosunkiem pracy ... 103
2.1.2.3 Związek między umową o pracę i umową dodatkową pracownika i pracodawcy ... 109
2.1.2.3.1 Ogólna charakterystyka relacji między umową o pracę i umową dodatkową ... 109
2.1.2.3.2 Kategoria stosunku prawnego i pojęcie umów związanych ... 111
2.1.2.3.3 Uwagi szczegółowe o związkach między umową o pracę i umową dodatkową ... 114
2.1.2.4 Użyteczność konstrukcji umów związanych dla oceny statusu prawnego umów dodatkowych pracownika i pracodawcy 124
2.2 Umowy dodatkowe pracownika i pracodawcy w świetle koncepcji klauzul autonomicznych ... 125
2.2.1 Koncepcja klauzul autonomicznych ... 125
2.2.2 Współczesne postrzeganie koncepcji klauzul autonomicznych w wypowiedziach doktryny i orzecznictwa sądowego ... 130
2.2.3 Potrzeba nowego spojrzenia na problematykę klauzul autonomicznych i umów dodatkowych w indywidualnym prawie pracy ... 138
2.3 Wnioski ... 143

Rozdział III Problematyka delimitacji i klasyfikacji umów dodatkowych stosunku pracy ... 149
3.1 Uwagi wstępne ... 149
3.2 Podział umów dodatkowych pracownika i pracodawcy według przynależności gałęziowej i wewnątrzgałęziowej ... 150
3.2.1 Problem kryteriów klasyfikacyjnych ... 150
3.2.2 Element podmiotowy ... 153
3.2.3 Element źródła regulacji prawnej ... 154
3.2.4 Przedmiot i treść stosunku umownego ... 159
3.2.5 Tryb rozpoznawania sporów ... 162
3.2.6 Czynnik temporalny ... 163
3.2.7 Czynnik funkcjonalny ... 164
3.2.8 Wola stron umowy ... 165
3.2.9 Podsumowanie ... 167
3.3 Umowy nazwane i nienazwane ... 169
3.3.1 Umowy nazwane i nienazwane w oświetleniu indywidualnego prawa pracy ... 169
3.3.2 Kryteria wyróżnienia umów dodatkowych nazwanych i nienazwanych ... 171
3.3.3 Umowy dodatkowe oparte na typie cywilnoprawnej umowy nazwanej ... 174

3.3.4 Czy autonomiczne źródło prawa pracy może kreować umowę dodatkową nazwaną? ... 176
3.3.5 Reżim prawny właściwy dla umowy nienazwanej ... 177
3.4 Umowy mieszane ... 179
3.4.1 Pojęcie umowy mieszanej w perspektywie indywidualnego prawa pracy ... 179
3.4.2 Umowy mieszane homogeniczne i heterogeniczne ... 181
3.4.3 Reżim prawny umów mieszanych ... 185
3.5 Inne kryteria klasyfikacyjne ... 186
3.6 Wnioski ... 189

Rozdział IV Swoboda zawierania umów dodatkowych i określenia zakresu ich regulacji ... 193
4.1 Swoboda zawierania umów dodatkowych ... 193
4.2 Swoboda określenia zakresu regulacji umowy dodatkowej ... 207
4.2.1 Przesłanki wyodrębnienia umowy dodatkowej ... 207
4.2.2 Odrębność umów dodatkowych nazwanych ... 211
4.2.3 Swoboda wyodrębnienia umowy dodatkowej stosunku pracy o charakterze nienazwanym ... 215
4.2.3.1 Uwagi ogólne ... 215
4.2.3.2 Umowa dodatkowa a struktura treści umowy o pracę ... 222
4.2.3.2.1 Podział treści umowy o pracę — ujęcia doktrynalne ... 222
4.2.3.2.2 Umowa dodatkowa a składniki treści umowy o pracę ... 225
4.2.3.2.3 Granice swobody stron w kształtowaniu przedmiotu umowy dodatkowej nienazwanej ... 232
4.3 Wnioski ... 238

Rozdział V Swoboda kształtowania formy i treści umowy dodatkowej ... 243
5.1 Swoboda wyboru formy umowy dodatkowej ... 243
5.2 Swoboda kształtowania treści umowy dodatkowej ... 248
5.2.1 Uwagi wprowadzające ... 248
5.2.2. Treść umowy dodatkowej w świetle zasady uprzywilejowania pracownika ... 249
5.2.2.1 Znaczenie zasady uprzywilejowania pracownika ... 249
5.2.2.2 Stosowanie zasady uprzywilejowania pracownika do umów dodatkowych stosunku pracy ... 251
5.2.2.2.1 Ocena korzystności postanowienia umowy dodatkowej 258
5.2.2.3 Stosowanie przepisów prawa pracy do umów dodatkowych regulujących inne stosunki prawne między pracownikiem i pracodawcą ... 261
5.3 Kształtowanie treści umów dodatkowych w autonomicznych przepisach prawa pracy ... 266
5.4 Stosowanie do umów dodatkowych przepisów Kodeksu cywilnego ... 272
5.5 Wnioski ... 281

Rozdział VI Swoboda rozwiązania i zmiany umowy dodatkowej ... 285
6.1 Zagadnienia wstępne ... 285

6.2 Problem stosowania przepisów o wypowiedzeniu i rozwiązaniu umowy o pracę ... 287
6.3 Czynności stron prowadzące do rozwiązania i zmiany umów dodatkowych ... 295
6.3.1 Uwagi ogólne ... 295
6.3.2 Przesłanki nawiązujące do regulacji Kodeksu cywilnego ... 296
6.3.3 Przesłanki nawiązujące do regulacji prawa pracy ... 298
6.4 Rodzaje czynności powodujących rozwiązanie lub zmianę umowy dodatkowej ... 300
6.4.1 Wprowadzenie ... 300
6.4.2 Uprawnienie do wypowiedzenia umowy dodatkowej ... 302
6.4.2.1 Uwagi ogólne ... 302
6.4.2.2 Element czasu trwania zobowiązania ... 303
6.4.2.3 Uprawnienie do wypowiedzenia w świetle właściwości poszczególnych umów dodatkowych ... 308
6.4.2.4 Wypowiadalność umów realizacyjnych ... 315
6.4.2.5 Problem zachowania okresu wypowiedzenia ... 317
6.4.3 Uprawnienie do odstąpienia od umowy dodatkowej ... 320
6.5 Wnioski ... 332

Rozdział VII Stosowanie do umów dodatkowych niektórych instytucji prawa pracy ... 337
7.1 Uwagi wstępne ... 337
7.2 Zasady równych praw i niedyskryminowania w zatrudnieniu ... 340
7.3 Przejście zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę ... 349
7.4 Przedawnienie roszczeń ... 354
7.5 Wnioski ... 365

Rozdział VIII Charakterystyka wybranych rodzajów umów dodatkowych 369
8.1 Uwagi wstępne ... 369
8.2 Umowy odnoszące się do przedmiotowej strony pracy ... 370
8.2.1 Umowy o wykonanie dodatkowej pracy ... 370
8.2.2 Umowa dodatkowa jako narzędzie uelastycznienia organizacji czasu pracy ... 377
8.2.3 Umowy kształtujące nietypowe formy organizacji i sposobu świadczenia pracy ... 383
8.2.3.1 Grupowa organizacja pracy ... 383
8.2.3.2 Umowna regulacja pracy zdalnej ... 386
8.3 Umowy dotyczące wykonywania przez jedną ze stron pieczy nad mieniem drugiej strony ... 390
8.4 Umowy przeciwdziałające naruszaniu interesów konkurencyjnych pracodawcy ... 398
8.4.1 Umowy antykonkurencyjne ... 398
8.4.2 Umowy zapobiegające niedozwolonemu wykorzystaniu informacji poufnych ... 408
8.5 Umowy o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i inne umowy nakładające na pracownika obowiązek pozostawania w zatrudnieniu ... 417

8.6 Umowy dotyczące korzystania z mienia pracownika przy świadczeniu pracy ... 428
8.7 Umowy przysparzające pracownikowi dodatkowych świadczeń i korzyści materialnych ... 435
8.8 Umowy dotyczące twórczości autorskiej i wynalazczej pracownika ... 452
8.9 Umowne zabezpieczenia wierzytelności stron stosunku pracy ... 465
8.10 Wnioski ... 475

Rozdział IX Umowy dodatkowe w pozaumownych stosunkach pracy ... 477
9.1 Swoboda umów a pozaumowne stosunki pracy ... 477
9.2 Umowna metoda regulacji prawnej w zależności od podstawy nawiązania pozaumownego stosunku pracy ... 482
9.2.1 Stosunek pracy na podstawie powołania ... 482
9.2.2 Stosunek pracy na podstawie wyboru ... 486
9.2.3 Stosunek pracy na podstawie mianowania ... 488
9.3 Umowy dodatkowe jako źródło regulacji stosunków prawnych pracownika i pracodawcy ... 493
9.3.1 Zakres i znaczenie umów dodatkowych w pozaumownych stosunkach pracy ... 493
9.3.2 Zastosowanie umów dodatkowych w pozaumownych stosunkach pracy ... 501
9.3.3 Umowa dodatkowa zawierana przez organizatora instytucji kultury z dyrektorem tej instytucji ... 509
9.4 Wnioski ... 513

Rozdział X Umowy dodatkowe stron stosunku pracy — stan obecny i uwagi *de lege ferenda* ... 517
10.1 Stan obecny ... 517
10.2 Współczesne kierunki rozwoju prawa pracy a ewolucja problematyki umów dodatkowych ... 525
10.3 Kierunki zmiany regulacji prawnej ... 529

Zakończenie ... 537

Bibliografia ... 543

Orzecznictwo ... 561